

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 5 < 5

УДК 336:338

Т. О. Костюк,

аспірант кафедри економіки праці та розвитку сільських територій,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

В. І. Мартиненков,

аспірант кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

І. О. Луценко,

аспірант кафедри аудиту та економічного аналізу Університету державної фіскальної служби України

(м. Ірпінь)

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗБІЛЬШЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Т. О. Kostyuk,

graduate student of department Economics and Rural Development

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

V. I. Martynenkov,

PhD student of the Department of Management of innovation and investment activities of the

Kyiv National Taras Shevchenko University

I. O. Lucenko,

PhD student of the Department of Economic Analysis and Audit of the

University of the State Fiscal Service of Ukraine

ASSESSING THE IMPACT OF AN INCREASE MINIMUM WAGE ON THE ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURE AND RURAL AREAS IN UKRAINE

У статті розглянуто окремі аспекти оцінки можливого безпосереднього впливу подвійного збільшення мінімальної зарплати на економічну безпеку сільського господарства, а також спрогнозовано тенденціальні зміни у розвитку сільських територій. На основі здійсненого комплексного аналізу різних факторів впливу було та прогнозуючі аналізи основних функціонуючих складових фінансово-економічної безпеки. Наголошується, що створення надійної системи фінансово-економічної безпеки забезпечує стабільний розвиток та функціонування підприємства/домогосподарств і створює умови для реалізації його економічного потенціалу.

The article discusses some aspects of assessing the possible direct effects of double increase in the minimum wage on the economic security of Agriculture and tendential predicted changes in rural development. Based on a comprehensive analysis of factors could impact analyzes and forecasting major operating components of the financial and economic security.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, аграрний сектор, домогосподарства, показники фінансово-економічного стану, чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, конкурентоспроможність, ресурсний потенціал.

Keywords: finance and economic security, agrarian sector, households, financial and economic rates, external and internal factors, competitiveness, resource potential.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття економічної безпеки є полі функціональною категорією, рівень універсальності якої дозволяє характеризувати економічну та соціально-екологічну захищеність на мікро- (суб'єктів господарювання) та макрорівні (локальна територія, повіт, регіон, держава). Такий підхід цілком узгоджений із затвердженими Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (2013 р.) нових Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які скасували попередню методичку оцінки рівня економічної безпеки (2007 р). Така невизначеність зумовила відсутність офіційний розрахунків впливу різних соціоекономічних факторів на загальний рівень економічної безпеки України, що ставить під загрозу можливість прогнозування рівня економічної безпеки сільського господарства та розвитку сільських територій на засадах сталості.

У зв'язку з цим не викликає сумнівів актуальність визначення гіпотетичних змін у системі забезпечення економічної захищеності сільського господарства у зв'язку з раптовим подвоєнням мінімальної заробітної плати, яка може нести як позитивний вплив на розвиток сільських територій, так і приховувати загрози або виклики дієздатним існуючим механізмам економічної діяльності

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питаннями економічної безпеки присвячені праці багатьох вітчизняних та іноземних науковців, а саме Безус Р. М. [1], Варналій З. С. [2], Залізко В. Д. [3,4], Кальний С.В. [5], Потапенко В. Г. [6], Сухоруков А. І. [7] та ін. Однак питання оцінки впливу різних факторів (зокрема, рівня мінімальної зарплати) на економічну безпеку сільського господарства не достатньо вивчені у науковій літературі.

Метою статті є комплексна оцінка впливу подвійного збільшення мінімальної зарплати на економічну безпеку сільського господарства, що дозволить отримати прогнози щодо тенденціальних зміни у соціально-економічному розвитку сільських територій задля визначення найбільш доцільних варіантів розвитку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Не заглиблюючись в особливості наукових підходів щодо вивчення теоретичних основ зміцнення економічної безпеки сільського господарства будемо по замовчуванню використовувати визначення економічної безпеки АПК як комплексу «...економічних, соціальних, правових та екологічних умов і факторів для функціонування, розвитку та досягнення конкурентоздатності галузі з метою самозабезпечення якісними продуктами харчування населення території, стимулювання власного товаровиробника» [8, с. 23].

Таким чином, економічна безпека сільського господарства визначається через: «...біологічний характер виробництва, залучення у виробництво природних ресурсів, низьку цінову еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію, забезпечення продовольчої безпеки, селоутворюючу функцію, короткий термін зберігання окремих видів сільськогосподарської продукції. Крім того, відзначаються такі особливості сільського господарства, як: складний фінансовий

стан підприємств, низька прибутковість діяльності, висока вартість капіталу, високі ризики у тваринництві та рослинництві»[5, с. 124].

Різне збільшення розміру мінімальної зарплати, яке заплановане на 2017 р. має неоднозначний вплив на рівень економічної безпеки сільського господарства. З одного боку, подібне збільшення мало б позитивно вплинути на соціальну безпеку сільських територій (яка є складовою економічної безпеки), оскільки традиційно у сільському господарстві, яке є основним джерелом працевлаштування сільського населення, рівень зарплати був найнижчим (у порівнянні з іншими галузями національної економіки), а з іншого боку – більшість законів, які регулюють соціальні нарахування, ставки податку (наприклад, податок на нерухомість, яка відмінна від земельної ділянки) та інші виплати прив'язані до рівня мінімальної зарплати, що створить надмірне навантаження як на бюджет на мікро- та макрорівнях. Саме тому урядом та Президентом було ініційовано зміни до законодавчих актів, де пропонується проводити відповідні нарахування виходячи з прожиткового мінімуму, який у 2017 році коливатиметься в інтервалі 1600–1762 грн.

Цілком розділяючи результати наукових розвідок В. Залізка [9] та інших співробітників ННЦ «Інститут аграрної економіки» варто зазначити, що в процесі оцінювання рівня економічної безпеки сільського господарства, що апріорі є складовою економічної безпеки сільських територій потрібно враховувати зміни у нових законодавчих нормах, які, зокрема, вимагають, щоб роботодавець виплачував зарплату мінімум 3200 грн і паралельно відраховував 22% (704 грн) від цієї суми у вигляді єдиного соціального внеску, що у підсумку становить 3904 грн – це мінімальні витрати на одного співробітника.

З огляду на це обмежимо дане дослідження залежності рівня економічної безпеки сільського господарства від змін собівартості та рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у зв'язку із подвоєнням мінімальної зарплати та незмінного прожиткового мінімуму.

Аналіз попередніх даних показав, що більше половини (близько 54%) вітчизняних сільгоспідприємств, до прийняття відповідних змін у законодавстві України, виплачувало заробітну плату, яка була меншою за 3200 грн. Зокрема, у 2016 році розподіл кількості штатних працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати у сільському господарстві України представлено у вигляді табл. 1.

Таблиця 1.

Розподіл питомої ваги штатних працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати у сільському господарстві України (2016 р.)

Групування працівників за заробітною платою	I-група	II-група	III-група	IV-група	V-група
Мінімальне значення	1200	1450	2000	2500	3000
Максимальне значення	1450	2000	2500	3000	3200
Частка працівників із зарплатою, %	2,4	23,8	12	11,1	4,3

Джерело: сформовано авторами на основі даних Держстату України [10]

Систематизувавши дані з таблиці 1 та унормувавши середню зарплату для кожної з п'яти класифікованих груп знайдемо співвідношення, яке показуватиме, наскільки збільшаться для агропідприємств реальні виплати заробітної плати після прийняття мінімальної зарплати у розмірі 3200 грн (табл. 2).

Таблиця 2.

Загальна характеристика можливих змін у виплаті заробітної плати сільськогосподарськими підприємствами у 2017 році

Рівень зарплати / Групування працівників за заробітною платою	I-група	II-група	III-група	IV-група	V-група
---	---------	----------	-----------	----------	---------

Середнє значення, грн	1450	1725	2250	2750	3100
Збільшення виплат, %	120,7	85,5	42,2	16,4	3,2

Джерело: сформовано авторами

Наведені розрахунки вказують, що в результаті збільшення мінімальної заробітної плати до 3200 грн суттєво зміниться структура та розмір фонду оплати праці, який за 2016 р. становив близько 20,3 млрд грн (табл. 3).

Таблиця 3.

Динаміка розподілу структури та розміру фонду оплати праці сільськогосподарських підприємств

Роки / Групи	Загальна сума по групам	I-група	II-група	III-група	IV-група	V-група
Фонд оплати праці у 2016 (млрд грн)	10,89	0,49	4,84	2,44	2,26	0,8
Фонд оплати праці у 2017 (млрд грн)	17,05	1,08	8,97	3,47	2,63	0,9
Збільшення фонду оплати праці (млрд грн)	6,15	0,59	4,14	1,03	0,37	0,0

Джерело: сформовано авторами на основі даних Держстату України [10]

З огляду на те що частка заробітної плати у структурі собівартості сільгосппродукції (включно із соціальними відрахуваннями) становить близько 7%, то собівартість сільськогосподарської продукції зростає на 2,1% (оскільки витрати на оплату праці зростають усього на 30,3%).

Крім того проведені розрахунки також підтверджують, що подвійне збільшення мінімальної зарплати додатково вплине на такі соціально-економічні процеси у сільському господарстві (табл. 4).

Таблиця 4.

Показник/ рік	2016	2017	Приріст, %
Загальний фонд оплати праці у сільському господарстві, млрд. грн	20,3	26,4	+23,1
ЄСВ, млрд. грн	4,47	5,81	

Джерело: сформовано автором

Проведене дослідження крім того показує часткову відповідність рекомендаціям МОП № 135 «Щодо встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються» [11–12], де установа мінімальної заробітної передбачає боротьбу з убогістю та задоволення потреб усіх працівників та їх сімей у належному соціальному захисті.

Висновки та пропозиції. Таким чином, проведена комплексна оцінка впливу подвійного збільшення мінімальної зарплати на економічну безпеку сільського господарства, доводить, що соціально-економічна політика у сільському господарстві України у 2017 році не має суттєво змінитися у зв'язку з подвійним збільшенням мінімальної зарплати, оскільки майже не змінними залишається собівартість продукції та рентабельність сільськогосподарського виробництва, що взаємопов'язані. Але при цьому виникає питання більш детальної оцінки змін у секторі тіньової економіки, оскільки загальний фонд офіційної заробітної плати у сільському господарстві має збільшитися на третину. Крім того у подальших дослідженнях потрібно врахувати зміни впливу на рівень економічної безпеки сільського господарства таких факторів як вартість енергоносіїв, транспортні витрати, які також впливають на собівартість продукції.

Проведені розрахунки дозволяють спрогнозувати тенденції соціально-економічного розвитку сільських територій, серед яких найбільш реалістичним варіантом розвитку є зміцнення економічної безпеки сільського господарства України за

рахунок зменшення рівня виплат тіньової заробітної плати, але цей варіант має суттєвий ризик, пов'язаний із скороченням (близько 0,5 млн робочих місць), що може знівелювати усі позитивні наслідки від проведених нововведень

Література.

1. Безус Р. М. Фінансово-економічна безпека аграрного сектору / Р. М. Безус, Н. П. Дуброва, О. С. Пашченко [Електронний ресурс] / Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5412&p=1>
2. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: [монографія] / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Сасенко. – К. : Знання України, 2011. – 299 с.
3. Залізко В. Д. Сільські території України: стратегічні пріоритети розвитку в контексті зміцнення економічної безпеки : [монографія] / В. Д. Залізко ; Національний університет ДПС України. – Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2014. – 502 с.
4. Залізко В. Д. Економічна безпека сільських територій: сутність поняття, структура, функції / В. Д. Залізко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 49–56.
5. Кальний С.В. Економічна безпека сільського господарства України в контексті економіки сталого розвитку / С.В. Кальний // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ЕКОНОМІКА». – 2013. – №2. – 122–131.
6. Потапенко В. Г. Екологічна складова в системі показників економічної безпеки [Електронний ресурс] / В. Г. Потапенко, Д. С. Бірюков // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2088>
7. Сухоруков А. І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3 (28). – С. 5–15.
8. Светлаков А.Г. Экономическая безопасность : учеб. пособ. / А.Г. Светлаков, А.П. Опальский и др.; ФГОУ ВПО "Пермская ГСХА". – Пермь: [б. и.], 2010. – 328 с.
9. Залізко В. Д. Методика оцінювання економічної безпеки сільських територій / В. Д. Залізко, В. І. Мартиненков // Економіка України. – 2016. – № 1 (650). – С. 19–34.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Щодо встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються: Рекомендація МОП від 22.06.1970 р., № 135 // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці: В 2-х т. – Т. II (1965-1999). – Женева: Міжнар. бюро праці, 1999. – С. 911–913.
12. Okwoche V. A. Asogwa Analysis of Food Security Situation among Nigerian Rural Farmers / Victoria A. Okwoche, and Benjamin C. Asogwa // International Journal of Agricultural, Biosystems Science and Engineering. – 2012. – Vol. 6. – № 12. – С. 100–104.

References.

1. Bezus, R. M. Dubrova, N. P. and Pashchenko, O. S. (2016), "The financial and economic security of the agricultural sector", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5412>
2. Varnalii, Z. S. Burkaltseva, D. D. and Saienko, O. S. (2011), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorityety zmitsnennia* [The economic security of Ukraine: problems and priorities in strengthening], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, p. 299.
3. Zalizko, V. D. (2014), *Silski terytorii Ukrainy: stratehichni priorityety rozvytku v konteksti zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky* [Rural areas in Ukraine: strategic development priorities in the context of strengthening economic security], Natsionalnyi universytet DPS Ukrainy, Vydavnytstvo NUDPSU, Irpin, Ukraine, p. 502.
4. Zalizko, V. D. (2013), "The economic security of rural areas: the essence of the concept, structure, function", *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnurishnikh sprav*, vol. 1, pp. 49–56.
5. Kalnyi, S.V. (2013), "The economic security of Ukraine agriculture economy in the context of sustainable development", *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia: Seriya «EKONOMIKA»*, vol. 2, pp.122–131.
6. Potapenko, V. H. and Biriukov, D. S. (2013), "The environmental component of the system of indicators of economic security", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2088>
7. Sukhorukov, A. I. and Kharazishvili, Yu. M. (2013), "Regarding the methodology of complex evaluation components of economic security", *Stratehichni priorityety*, vol. 3 (28), pp. 5–15.
8. Svetlakov, A.G. Opal'skij, A.P. and others (2010), *Jekonomicheskaja bezopasnost'* [Economic security], FGOU VPO

"Permskaja GSHA", Perm', Russia, p. 328.

9. Zalizko, V. D. and Martynenkov, V. I. (2016), "Methods of evaluating the economic security of rural areas", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1 (650), pp. 19–34.

10. State Statistics Service of Ukraine, [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Concerning Minimum Wage Fixing developing countries: ILO recommendations of 6/22/1970 p., Number 135 // Convention and the recommendations adopted by the International Labour Organization: In 2 t. - Vol II (1965- 1999). - Geneva: Intern. Labour Office, 1999. - P. 911-913.

12. Okwoche V. A. Asogwa Analysis of Food Security Situation among Nigerian Rural Farmers / Victoria A. Okwoche, and Benjamin C. Asogwa // *International Journal of Agricultural, Biosystems Science and Engineering*. – 2012. – Vol. 6. – # 12. – pp. 100–104.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу